

VASVÁRI NAGY GÁSPÁR KULTURÁLIS KÖZPONT

Az 1961-ben készült vasvári művelődési házat a rendkívüli építészeti értéket hordozó Domonkos Kolostorral építették egybe. A régi épület esztétikai, építészeti értéke ezzel jelentősen csökkent. A nyolcvanas években felerősödtek azok a vélemények, hogy le kell választani a művelődési házat a kolostorról vagy máshová kell költöznie.

Az intézményben a kilencvenes évek elejétől megszorodtak a képzőművészeti események. Egyre több kiállítás került megrendezésre, melyek alkalmas tereket követeltek. Amikor már nem volt elég a folyosó, megszületett az elképzelés egy galéria kialakítására a nagy előtérben. Hosszú bürokratikus csatározások és engedélyeztetési eljárások után helyi iparosokkal, helyi anyagokból megépült a favázas Castrum Galéria. Átadására 1995. március 15-én került sor. A Galéria újabb tervektervet gerjesztett. Elkészült a nagyterem-galéria beépítési terve is. Mindezek gyorsították a merészebb elképzelések megvalósulását.

Az intézmény 1995. évi munkaterve a következőket foglalta írásba: „... ha a város úgy dönt és ehhez az anyagiak is megteremtődnek, a kolostor-együttes eredeti helyreállítása egy új művelődési komplexum építését is előre vetítheti, amely természetesen már a 3. évezredre épülne.” Majd még ebben az évben javaslatokat nyújtott be a Településfejlesztési koncepció készítésekor. Az intézmény képviselője ebben egyértelműen fogalmaz: „Eldöntendő kérdés, hogy szükséges-e új művelődési-közösségi ház?”

Őnálló Városi Galéria alapítását is szorgalmaztuk ekkor. Azért fontos mindezeket időrendi sorrendben rögzíteni, mert hatással voltak a felépült intézmény tervezési folyamatára, sőt a későbbiek is mindmáig befolyásolják.

Az intézmény sok energiát fordított arra, hogy minél több helyi és a térségben élő potenciális használó aktívan kapcsolódjon be a tervezési folyamatba. A népművelők látogatásokat szerveztek olyan helyszínekre, ahol ezen időszakban közös-

ségi épületeket emeltek. Konferenciára hívtuk az érdeklődőket a Művelődési Házbba. 1999. március 12-én *A kultúra színtereit érintő változások* elnevezésű rendezvényre meghívott előadók és résztvevők nyilatkoztak arról, hogy szerintük milyen legyen a 21. század művelődési háza.

Kovács Tilda, Vasvár alpolgármestere azt hangsúlyozta, hogy nem elég egy épületet felépíteni, de a városlakókat folyamatosan informálni is kell róla, hogy azonosulni tudjanak a leendő épülettel. Az új művelődési ház még több civil erőnek adhat otthont, a korábbiaknál jobb körülmények között. Horváth György, a Megyei Művelődési és Ifjúsági Központ igazgatója kiemelte a civil közösségekkel való kapcsolattartás fontosságát és az önkormányzati felelősséget. Kútszegi István, a megyei önkormányzat kulturális referense annak adott hangot, hogy az új komplexum a város jövőjét alakító tényező lesz. Én (Gergye Rezső) az intézmény igazgatójaként a Hegyháti kistérséggel való még szorosabb kapcsolat előmozdítását hangsúlyoztam, melyhez ez az új, korszerű intézmény is hozzájárulhat. Megjegyztem, hogy minden eszköz a szellem gyarapodásának a szolgálatában kell hogy álljon, nem lehet öncélú. Dobó István egri várvédő mondatát idéztem: „A falak ereje nem a kőben vagyon, hanem a védők lelkében!”

A konferencia felütéseként az alpolgármester asszony minden résztvevőt meghívott a majdani átadó ünnepségre. Idézte a Város Képviselő-testületének négy évre szóló programjának kulcsmondatát: „Fenntartói feladatunk a közművelődés méltó házának a felépítése.”

Az ezredfordulón a városi ad hoc-bizottság letette javaslatait egy új művelődési ház lehetséges helyszíneire:

- A Tretter Kert (A Vasvári Békekötés helyszíne)
- A középiskola területe
- A meglévő helyszín

A javaslatok mellé pozitív és negatív érvek kerültek felsorakoztatásra. A lakosság megismerte

és megvitatta azokat. A leendő használók az első pillanattól, a gondolat megjelenésétől részeseivé lettek, és akartuk is, hogy legyenek a leendő közösségi ház építési folyamatának.

A Budapesti Műszaki Egyetem hallgatói terveket tettek le a város elé. Munkájukat méltatva fogalmazták meg az intézmény dolgozói, hogy „... a leendő új művelődési ház nem egy új elvetett mag lesz, hanem a már a talajba sok erős gyökeret eresztő kultúrfa új hajtása. A ... mai kor elvárásainak megfelelő ..., de nagy és mély hagyományokon alapuló építészeti és szellemi objektum. A hallgatói tervek minden esetben a régiből indultak ki, hogy újat alkossanak.”

Miután ez a koncepció a lakossági fórumok, konferenciák jóvoltából mindenki előtt ismertté vált, az intézmény megtette szakmai javaslatait és konzultált az illetékesekkel. Vasvár Város Önkormányzata Képviselő-testülete 2003. október 30-án a következő határozatot hozta: „A 2002/000-315.01.06. számú, integrált helyi fejlesztések ösztönzése címmel kiírt FHARE program pályázati felhívására az 1. számú komponens keretében – a vasvári Domonkos-rendi kolostor és művelődési ház, valamint környezete rekonstrukciója címmel – benyújtott pályázathoz elkészített komplex településfejlesztési akcióttervet jóváhagyja.”

Az építés előtt a lakosság informálása több csatornán keresztül, több alkalommal is megtörtént. Folyamatosan figyelemmel kísértük a munkálatakat, melyekről fotó-dokumentáció is készült.

480 nap telt el a régi házban 2005 április végén megtartott utolsó rendezvénytől (amikor a szege-diek előadása alatt az előteret már bontották, de a nagytermet még használhattuk) az új ház első rendezvényéig, amelyre 2006. augusztus 19-én, az avató ünnepség és a Rétes Fesztivál napján került sor. E naptól kezdtük folyamatosan belakni az intézményt. Hónapok teltek el, míg egy-egy rendezvény vagy csoport teljesen átköltözött, vagyis nem arról volt szó, hogy egyik napról a másikra került használatba az egész épület. Így volt ez jó, mert a látogató-használó is folyamatosan és természetes lelkülettel lakhatta be így a saját közösségi terét.

Időközben a ház környezete is formálódott, s további fejlesztési lehetőségek merültek föl. Megfogalmazódott, hogy a padlástér a kivitelező felé irányuló határozott kérések figyelmen kívül hagyása ellenére is fejleszthető, vannak erre megoldási javaslatok, formálódó elképzelések. A nagyterem képzőművészeti alkotásokkal való „felöltöztetése” szintén fölmerült mint lehetőség. S az is, hogy az épület környéke tovább tágítható olyan szabad-

terekkel, amelyek rendezvényekre is alkalmasak lesznek. A meglévő tárgyi értékeket (például a régi kutat) ugyancsak be lehet építeni, a környezettel megfelelő módon harmonizálva.

Az intézmény szellemi építkezése is felgyorsult az új épületnek köszönhetően. Addig az évszázados falak között végzett tevékenységet a kolostor szellemisége hatotta át, most ehhez társult a modern építészeti alkotás kisugárzása. A beköltözést követően az intézmény számára új nevet választottunk: Nagy Gáspár Kossuth-díjas költő, a táj szülőtte lett a névadója. Szellemisége, az örök emberi és magyar értékekhez való ragaszkodása és szülőföldjéhez való hűsége természetes módon predestinálta őt arra, hogy nevével a Hegyháti térség identitását erősítse. A Nagy Gáspár Kulturális Központ logója az intézmény falán úgyszintén elfogadottá vált azóta.

Az intézmény térségre gyakorolt hatása építészeti és szellemi tekintetben is érzékelhető. (IKSZT, Integrált Közösségi és Szolgáltató Terek, Nagy Gáspár Emlékház Bérbaltaváron). Jönnek látogatók kifejezetten azzal a céllal, hogy megnézzék, hogy levonják a tapasztalatokat és saját elképzeléseik számára merítsenek belőlük terveikhez. Így van ez rendjén.

2005-ben az intézmény javasolta a Város Kulturális Bizottságának *A kultúra magyar városa*-díjra való pályázást. Ezt követően a javaslat városi szintre emelkedett, és együtt dolgoztak érdekében az intézmények, egyesületek és a civilek az alpolgármester asszony irányításával. Közös munka eredményeként nyerte el a város e címét, és büszkén viseli azóta is. Az új komplexum építése jótékonyan befolyásolta annak odaitélését. Most ismét újabb fejlesztések előtt áll a város: az épület környezete és a belváros újabb terei szépülnek meg, lesznek a közösség hasznára átalakítva. Újra lehet pályázni is: elsők között duplázhat a címre a város, amelynek elnyerésére jó esélye van.

A *Hild Díjat* is megkapta a város, amiben szintén fontos szerepe volt a megújult közösségi létesítménynek. A Vasvári Önkormányzat és a Vasi hegyhát Többcélú Kistérségi Társulás is elismeréseket kapott a közművelődésért kifejtett munkájáért.

A használatot követő másfél-két év az öröme volt, és kevésbé a kritikáé. Viszont a harmadik évtől egyre többen fogalmazták meg az épület tervezéséből adódó hiányosságokat. A két kívülről megközelíthető terem magassági és hosszanti mérete miatt korlátozottan alkalmas a művészeti csoportok számára, így nem tudják használni a táncosok és a színjátszók. Szeretik viszont a zenészek és a

testedzést folytatók. A stúdió belső kialakításában már az építkezésnél szóvá tettük, de eredménytelenül, hogy a tetőzetet tartó egyik vasgerenda elhelyezkedése megnehezíti a stúdió technikusainak munkáját. A padlástérben nem úgy helyezték el az épületgépészeti elemeket, hogy azok a majdani fejlesztést, beépítést ne akadályozzák. Az oktatás, előadás, képzés céljára szolgáló klubtermek kis méretük folytán mindössze húsz fő befogadását teszik lehetővé. A két irodahelyiség kizárólag a dolgozók adminisztratív munkavégzésére alkalmas, de értekezletre vagy tárgyalásra nem.

A nagyterem esztétikus és értékeket sugárzó megjelenését jobb és baloldalon a nagy falfelületekre illő képzőművészeti alkotásokkal lehetne fokozni, szellemiséget sugárzó térére alakítani. Vannak elképzelések arra is, hogy a leválasztását mobil fallal lehetne megoldani. Így alkalmassá válna kisebb előadások, megbeszélések számára, és atmoszférája is javulna, ami a szűkebb körű zenei előadások esetében különösen fontos.

Az előtérben elhelyezett mozgatható felületekkel már megkezdődött a variálható terek építése. Ily módon egy adott nap folyamán akár több alkalommal is más-más funkcióra tehető alkalmassá a nagy tér. A padlástér kínálja a legtöbb fejlesztési lehetőséget. Az intézménybe érkező látogatókat, művészeket, szakembereket továbbra is bevonjuk a fejlesztési folyamatba. A padlástér alkalmas újabb irodák, oktatótermek, ifjúsági pontok kialakítására, de a képzőművészek kiváló kiállítóteret is látnak benne. Javaslat van vívótér kialakítására. Statikailag és méreteit tekintve ez a tér erre a célra is megfelelő. Az intézmény főbejáratához egy előteret (belépőt) volna kívánatos illeszteni. A több éves használat azt mutatja, hogy ha nem azonnal a közösségi térbe lépne a látogató, akkor ez a tér

többféle funkciót is betölthetne. A központ körüli tér is változik a használók hatására és javaslataira. Az épület közvetlen környezetében bővül a rendezvények számára alkalmas szabadtéri helyszín.

A jövőbeni további fejlesztéskor érdemes figyelembe venni az eddigi tapasztalatokat. Kétségtelen, hogy szorosabb együttműködésre kellett volna törekednie a leendő használónak, a megrendelőnek és a tervezőnek-kivitelezőnek, de mindent előre látni akkor sem lehetett volna. Nem beszélve a körülöttünk, általunk és velünk együtt változó igényekről, szükségletekről, az új tevékenységi formákról.

A korlátolt lehetőségű terek arra is ösztönzik a használót és a dolgozót, hogy a körülötte lévő intézményekkel még szorosabbá váljon a napi kapcsolata. A katolikus egyház közösségi terme pár méterre van a nagytermünktől. A zarándokszálló a kolostor-együttesben klubfoglalkozásokra is alkalmas. A belső kolostorudvar is nagyszerű helyszíne lehet a zenei eseményeknek. Az intézményből könnyen megközelíthető a múzeum és a zeneiskola is.

Tapasztalataink azt bizonyítják, hogy a dolgok megváltoztathatóak, s hogy ez az attitűd, ez a szemlélet közösségfejlesztő hatású. Az épületnek idő kell ahhoz, hogy lelke legyen, aminek előfeltétele a használók együttes akarata. A Vasvári Nagy Gáspár Kulturális Központnak már ma is van, és mind jobban erősödik a szellemi kisugárzása.

Azoknak, akik most tervezik új közösségi területet, hadd ajánljuk Németh László tanácsát, amelyet 1964-ben, a vasvári művelődési háznak küldött levelében fogalmazott meg: „... ne a terv keresse az embereket, hanem az emberek hajlamai, mániái keressenek, találjanak helyet a teremben.”